

davkovnih uradih ali po občinskih uradih, pa tudi po lastnih poslih.

Glasovnice, katere po preteku določenega roka obrtno oblastvo sprejme, se ne vzprejmó.

Obrtno oblastvo I. stopinje odpravi prejete glasovnice poleg izkaznic, uredivši jih po občinah ter dodavši jim v §. zaznamenovane spiske volilski komisiji v roke njenega načelnika.

Ko občinski uradi zopet predložijo v §. 8. zaznamenovane spiske obrtnemu oblastvu I. stopinje, priložiti morajo dostavne izkaze ter nedostavljene pošiljatve vrniti volilski komisiji.

§. 10. Zgoraj navedene tiskovine (izkaznice, glasovnice, razpis volitve), kakor tudi vse vloge volilcev pošiljajo se volitveni komisiji po pošti poštne proste, če se v napisu pristavi: „V volilskih zadevah trgovske in obrtne zbornice v Ljubljani.“ (§. 22., alin. 1, zakona o trgovskih zbornicah.)

§. 11. Na določeni in volilcem naznanjeni dan izvršuje volitvena komisija glasoštetje. Na glasovnice, katere dojdejo med glasoštetjem, se samo tedaj ozira, če so bile pri obrtnem oblastvu pravočasno oddane. (§. 8., odst. 5.)

Volitvena komisija odpre doposlane ali osebno oddane zaprte glasovnice še le tedaj pred glasoštetjem, ko je osebno glasovanje uže dokončano.

Med tistimi, kateri smejo biti izvoljeni v dotično volilsko kategorijo (volilski razred), razsoja podpolovična večina glasov; kedar je po enoliko glasov, razloča žreb, katerega potegne kdo izmed volilske komisije.

§. 12. Volilska komisija razsoja o veljavnosti volitve in razglašá uradno konečni posledek volitve.

Izvoljenim članom naznani volilska komisija, da so izvoljeni.

Če v osmih dneh od tistega dne, katerega je dokazano, da je to bilo izvoljencu osebno vzglašeno, od njega ne pride volilski komisiji nič izrecila, da hoče volitev prevzeti, tedaj se za izvoljenega šteje tisti, kateri je v isti volilski kategoriji (volilskem razredu) za njim dobil največ glasov.

Volilska komisija oznanja trgovskemu ministru po c. kr. političnem deželnem oblastvu izvoljene člane, pristavlja, iz kake volilske kategorije (volilskega razreda) je kateri.

§. 13. Trgovski minister določi dan in uro, kdaj naj se otvori, oziroma ustanovi novoizvoljena zbornica.

Zbornico otvori tega ministra pooblaščenec, ter potem predá prvosedstvo po letih najstarejšemu članu.

Tretja seja ênkete o kmetiskih razmerah na Kranjskem

je bila 18. aprila t. m. ob devetih dopoludne. Predsedoval je g. deželni glavar grof Thurn, vdeležil se je tudi te seje gosp. deželni predsednik baron Winkler, zapisnikar pa je bil g. Klun. Ker zaradi prekratkega časa ni mogoče bilo zapisnikov sestaviti, da bi se prebrali in odobrili od ênkete same, odločita se po nasvetu g. predsednika deželna odbornika gg. Detela in Dolenc, da bosta prebrala in potrdila zapisnik.

Gosp. Detela za tem poroča o četrti točki programa, kako naj se skrbi za povzdigo kmetijstva, ter meni, da glavni vzrok čedalje večjega propadanja kmetijstva je, ker kmetovanje ni več v soglasju in primerno potrebam sedanjega časa. Skrbeti je treba toraj v vsakem oziru za boljše obdelavanje, za napredovanje v raznih strokah, za zboljšanje živinoreje itd. On toraj nasvetuje naslednje sklepe, o katerih naj se vrstoma prične razgovor.

Prvi njegov nasvet se glasi:

„Kmetiska ênketa pripozna kot pglavitne pogoje za obstanek ter zdravi napredek kmetijstva na Kranjskem:

Kmetško gospodarstvo naj se tako vravná, kakor zahtevajo to razmere sedanjega časa, toraj naj se gleda bolj na pridelovanje dobre krme za govejo živino, kakor na pridelovanje žita, ker so čisti dohodki pri živinoreji mnogo večji, nego pri pridelovanju žita.“

Gosp. Robič povdarja, da bo le tedaj mogoče pomagati, ako se napake zatirajo v korenini. V tem oziru potreba bo najprej skrbeti za boljši poduk v ljudskih šolah zlasti gledé kmetijstva. Tudi graja nepotrebne stroške kmečkih prebivalcev, in zapravljenost, ki se razdeva pri nepotrebni rečéh. Mladi ljudje kadé drage cigare ali smodke, celó majhnim otrokom dajejo cigarete. Konečno nasvetuje ênketi izreči, da naj se popolnem predrugači sistema šolskega poduka. Ker pa ena poznejših toček govori o šolstvu, sklene se o Robičevem predlogu glasovati pri omenjeni točki.

Drugi nasvet g. Detela bil je sprejet brez ugovora in se glasi:

„Živinoreja naj se povzdiguje toliko gledé množine kolikor gledé plemena.“

Tretji nasvet se glasi:

„Zemljišča naj se dobro in skrbno obdelujejo, ter naj se gospodari v ta namen posebno z gnojem boljši, kakor je do zdaj sploh navada, posebna pozornost naj se obrača na kultiviranje travnikov in senošet; dalje naj se rabi le dobro kmetško orodje, posebno železni plug, kateri se rabi uže zdavno z najboljšim vspehom v družih deželah.“ (Dalje prih.)

Slovstvene stvari.

Kranjske klobase pa A. Nagelejevo motovilo. *)

Spisal Belobrk Naglič.

„Šilo za ognjilo.“ Srb.-hrv. poslovica.

„Wurst wider Wurst.“ Nemška poslovica.

Po stari, hvale vredni navadi pošilja mi star prijatelj o Veliki noči poleg velikonočnega blagoslova „za prijazen spomin“ tudi izvrstnih kranjskih klobas domačega pridelka. Kakor kako detetce bile so letos zavite v pisan, ali prav za prav „tiskan povoj“. Odvivi ga brez zamude, ugledam, da je bil Dunajskih nemško-„prepeličarskih“ novin večernik („N. fr. Pr.“ 10. jan. t. l.). — Čudna krščanska misel, da gre vrli moj prijatelj zavijati svinjskih klobas v „prepeličarski“ list! — Pa ker je, to je. Mož ima preveč posla in ne utegne paziti na take malenkosti. Jaz po svoji stari muhasti navadi pa začnem zdaj hitro „paperkovati“ po zavitku, t. j., čitati ga iz radovednosti, ne bi li našel v njem kakega dobrega zrna, kakor ga najde brbaje po smetji celó slepa kura.

Nisem se kesal; kajti na poslednji strani primejo mi se oči tolstih besed: „Zur Charakteristik des „windischen“ Dialekts. Von A. Nagele.“ Slišal sem uže tačas praviti o tem strašno zanimljivem spisu tega preučenega brata mi (po Adamu); pa nisem bil tako srečen, da bi ga bil dobil v roke; a da niso bile va-nj zavite poslane mi kranjske klobase, ne bi ga bil morebiti čital vse žive dni, ter se kesal še na onem svetu.

Ne zmenivši se ni za krače niti za klobase, srebal sem naglo kakor žejna žaba „tiskano vsebino“. Oj, kolika slast! Nisem mogel strpeti, da se ne bi čitaje bil večkrat sladko nasmijal, da, celó — zahohotal.

*) Primeri: „Z motovilom streljati“ („Böcke schießen“.)

Varate se pa, če mislite, da se je blagi moj bratec s svojim jezikoslovnim razglasom hotel samo 'osvetiti' štajerskim Slovincem, a zlasti prvakom zato, ker mu je bilo malo poprej prepovedano z Dunaja — saj veste kaj. — Meni pravi moj... nos (ki je zaohal uže marsikaj, česar ne bi bila izmodrovala najmodrejša glava), še nekaj posebnega. — Kaj takega? — Da... da... da je hotel gosp. A. (Anton) Nagele s svojim glasovitim umotvorom vsemu nemškemu svetu, posebno pa merodajnim Dunajskim krogom molčé dopovedati tudi to, da ni treba poslej nemškim uradnikom po dolnjem štajerskem ali Štirskem... več nikake svedočbe o znanji slovenskega jezika, češ, saj je slovensko narečje ondod že tako ponemčeno, da se peščice ostalih slovenskih besed trd Nemec med slovenskim svetom lahko nauči — za dva ali tri dni.

Jeli, da moj nos ni tako zabit,* kakor nekateri človek, ki misli, da je prebrisan, sam Bog ve, kako?

Ali, premili bratec A, kako, da vidiš bratu v očesu troho, v svojem pa ne čutiš bruna? — Naštel sem namreč v tvojem kratkem nemškem spisu več od 60, reci šestdeset tujih besed (nevštevsji onih, katere se ponavljajo). Evo jih!

1. Charakteristik (gr.), 2. Dialekt (gr.), 3. Pervafen (sloven.), 4. ostentativ (lat.), 5. Schule (iz grško-latinske 'schola'), 6. Attentat, 7. geregelt (iz 'Regel', a ta iz lat. 'regula') 8. Pädagogik, 9. Pervafen-Preſſe (Preſſe za ta pomèn iz franc. 'la presse', a ta iz lat. 'premo, pressi, pressum'), 10. Metadore, 11. Act, 12. planmäßig (Plan iz lat. 'planum', uprav Ebene, Fläche, kesneje = Grundriß), 13. formenarm (Form iz lat. forma, Gestalt itd.), 14. salonfähig (Salon, franc. salón = Gesellschaftsſaal, tudi Bilderſaal; rabi Nemcem še le od 18. stoletja; Weigand); 15. disparat (lat. = ungleichartig), 16. Volkselemente (Element iz lat. elementum, nem. Ur- ali Grundstoff, Anfangsgründe), 17. Adria, 18. Krone (iz grško-lat. κορώνη, corona), 19. Scepter (iz grško-lat. σκήπτρον, sceptrum = Stütze, Stab, Herrscherſtab), 20. Industrie (lat. — a, Thätigkeit, eifriger Fleiß, Betriebsamkeit, zdaj Gewerbe), 21. Chauvinisten (iz novo-franc. besede 'chauvin' = 'Patriot unter allen Umständen', iz priimka Chauvin;**) od tod tudi Chauvinismus namesto dveh tujek: 'absoluter Patriotismus', rabi tudi za Eingenommenheit für eine bestimmte Ansicht oder Partei, die ohne gehöriges Urtheil nur auf Gefühl und Leidenschaft beruht; Chauvinist je pa njegov privrženec); 22. Cultur (lat.), 23. Masse (iz lat. massa = Klumpen, zusammenhängende Menge), 24. Ruine (iz lat. ruina, tako tudi 'Ruin', m.; ruere = fallen, ein- ali verfallen); 25. Lexika (množina grški besedi λεξικόν, razumevaj βιβλίον = Buch; kajti λεξικόν je srednjega spola prilog iz λεξικός = ein Wort betreffend); 26. Moment (iz lat.), 27. national (lat.) 28. Farce (iz franc. 'farce', a ta iz lat. 'farsus' ausgestopft, farciere ausgestopfen): Füllsel, Mengstück, Possenspiel; 29. Caricatur (iz lašk. caricatura — Ueberladung, a ta iz sred.-lat. caricatura = Karrenarbeit), 30. in 31. Nationalitätens-Prinzip (prav za prav dve tujki, obé iz lat.), 32. materiell (iz franc. matériel, a ta iz lat. materialis; materia, Stoff itd.). (Dalje prih.)

*) Ta človek je zabit, to se pravi vsaj po doljni Avstriji 'vernagelt', pa ne 'verschlagen', kakor grešé mnogi Slovenci, govoreč po nemški, a misleč slovenski; kajti 'verschlagen' je = 'listige' (Einer, der es hinter den Ohren hat). Ta slovenski greh pa svedoči, da nas nemški duh vendar ni še presunil tako, kakor bi nekdo rad.

**) Tako se zove v Scribe-jevi gledišni igri: „Le soldat labourer“ vojščak, Napoleon I. brez pogójen obožovatelj ali občudovatelj.

Naši dopisi.

Z Dunaja 18. maja. (Obrtnijski red. — Pažar.) Obrtnijskega reda VI. poglavje začelo se je obravnavati v državnem zboru minuli petek, potem, ko je levičarje kuja minula in so se zopet vrnil v zbornico, s krikom, da jim je predsednik Smolka storil krivico — v srcu pa vendar prepričani, da ni bilo tako. Ako so levičarji tudi v svoji „nemški“ jezi vse drugo pozabili; toliko računarske učenosti jim je menda vendar še ostalo, prešteti, da je 127 več kakor pa 108. Ostalo je namreč po odhodu leveice v zbornici še 127 poslancev desničarjev in Coroninijevcev; v klubu levičarjev, ki je koj po izhodu zboroval, našteli so pa 108 udov.

Ravno ta razmera glasov je toliko bolj verjetna pri oporečenem glasovanju, ker je bil tudi v ravno tem vprašanji dan prej predlog manjšine levičarske zavržen z večino 15 glasov.

Ko je tedaj levičarje kuja minula, vrnil so se v petek po dvadnevem počitku zopet v zbornico, in poleg nekega „zavitega“ ugovora, katerega je Smolka takoj rečno popravil, vložili so prav v dokaz lastne krivice predlog, da naj se opravični red predrugači tako, da se zabrani napačna izjava predsednika gledé izida glasovanja in naj se v ta namen voli odsek petnajsterih.

Pri obrtnijskem redu postavili so se pa levičarji tudi uže pri splošni razpravi na noge, so dva dni govorili večidel zelo strastno zoper postavu, posebno odlikoval se je v tem oziru jud Auspitz, konečno pa so včeraj popoldne krog pol 4. ure brez izjeme glasovali vsi za prestop v nadrobno razpravo. — Od desnice odlikovala sta se pri tej razpravi gališki profesor Belinski in pa knez Alojzij Lichtenstein. — Nadrobna razprava trajala bo bržčas ves prihodnji teden.

Minuli petek popoldne imel je Dunaj zopet hud dan, deloma podoben 8. decembra l. 1881. Pogorelo je namreč gledališče „Stadttheater“. Ogenj pričel se je uže ob pol 4. popoldne, gledališče bilo je tedaj prazno, in ravno to je velik razloček med požarom tega gledališča in pa onim l. 1881. Zgorel ni nihče, poškodovanih bilo je 18 gasilcev, ker je bil požar velikansk tako, da je zgorela tudi še sosedna hiša in je bilo celo poslopje „Gartenbau-Gesellschaft“, kjer je ravno razstava hišne oprave, v veliki nevarnosti. Škode je neki 300.000 gld., katera pa zadene zavarovalna društva. — Ogenj bil je tako velik, da so iskre pa tudi večji ogorki padali celó v precej oddaljen mestni vrt „Stadtpark“.

Goreti je začelo pod streho in prej ko ne zatrosil je ogenj delavec, ki je snažil pogrinjala.

Iz Gorice 11. maja. (O avstrijsko-italijanski komisiji. Konec.) Nek gosp. Vrancovich, ud dež. zbora dalmatinskega, je neki osebi v Gorici menda izustil se, „da beneške ribiče (kiodžjote) bi morali iztekniti, ko bi jih ne bilo, torej da le naj jim ostanejo še nadalje neomejene pravice, ribariti ob avstrijskih bregovih. Mi pa odgovarjamo, da Avstrija bi morala lastne ribiče podpirati, povzdigniti in vzgojiti, tudi ko bi jih doslej ne imela, in ko bi bilo znano, da naše obmorsko prebivalstvo ni sposobno za ribarjenje. To zahtevajo vse analoge drugih vrst in strok državnega gospodarstva, za katere stroke se snujejo šole, se izdajajo velike vsote in se, dokler je treba, plačuje tudi hudi davek v obliki brambenega daca (col). Zakaj bi se kazala nedoslednost edino na toliko važnem polji domačega morskoga ribarstva?

Najbolj šepast in perfiden pa je izgovor onih izdajskih, avstrijskih italijanskih listov, ki opozarjajo na to, da pred 1866. l. so beneški ribiči mirno ribarili ob sejdanjih avstrijskih bregovih na Adriji, in da samo zda-

brana, s katero se po senožetih in travnikih poruje mah, ter naj se pridnim gospodarjem izroči v porabo s tem, da bi jo moral posojevati tudi svojim sosednim občanom.“

Gosp. Potepan povdarja, da je tudi v bistriški dolini travnikov, ki bi se morali zboljšati, da se pa žalibog malo zgodi. Bolje bi bile za ljudi praktične poskušnje, kakor pa samo teoretični poduk. — Dr. Vošnjak gosp. Ogulinu ugovarja, da osnova zadrug v tak namen, kakor on misli, ni mogoča. Gosp. Bavdeku nasproti izreka začudenje, da se celó v okolici ljubljanski nahajajo vasi, ki nimajo železnih plugov. — Gosp. Ogulin odgovarja, da so zadruga mogoče, omenja sirarske zadruga v Bohinji, ki gotovo napreduje in povdarja, da si ljudje povsod prizadevajo združevati se v zadruga, ki imajo več denarja in laglje kaj dosežejo, ko posamezni. — Dr. Poklukar se gledé zadrug strinja z dr. Vošnjakom, gledé plugov pa omenja, da bo kmetijska družba ljudem gotovo na roke šla, ako se do nje obrnejo. — Gosp. Pirc povdarja, da so enako žalostne razmere, kakor na Dolenjskem, gledé slabe živine tudi na Notranjskem, zlasti na Pivki. Živina je mršava, bikov jako malo, in še ti se tako zanikrni, da bi ga en sam človek odnesel. Kredita pa ljudje nimajo, da bi si boljšo živino kupili. Njemu se pa zdi, da živinoreja bode le tedaj napredovala, kedar se bo povzdignilo tudi kmetijsko obrtništvo, to je mlekarstvo, zato on predlaga, naj se posebna skrb obrača za povzdigo mlekarstva. Gledé plugov meni, da ni kmetijska družba kriva, ako ljudje nimajo železnih plugov, ampak oni sami. Tudi omenja, da mnogi, ki hočejo pri kmetijski družbi prvo besedo imeti, dejansko nič ne storé in še odgovarjajo ne, ako se kaj poprašajo. Konečno stavlja sledeče predloge: Slavna ênketa naj potrebno ukrene, da se revnim zadolženim kmetovalcem omogoči kupiti potrebno živino, da se pospešuje kmetijsko obrtništvo, zlasti mlekarstvo, da se dá subvencija, s katero bi se napravil vzorni plug za težke zemlje na Pivki, Vipavi itd.

Gosp. Dev omenja, da je na Dolenjskem živine še preveč, toda kakošne živine! Imajo le majhne kosmate hrvatske buše. Treba bo ljudem v tem oziru na roke iti, zato on nasvetuje 1. ustanovo deželnega kulturnega sveta po vzoru tirolskega, 2. podporo za nakup juncev za pleme za Belokranjsko. — Gosp. Pirc in g. dr. Poklukar ugovarjata, da bi bila kmetijska družba kriva slabih razmer na Belokranjskem in izrekata upanje, da bo centralni odbor gotovo svojo pozornost obračal tudi na Dolenjsko. — Dr. Sterbenec omenja živinoreje na Notranjskem in stavlja predlog: „Slavna c. k. kmetijska družba se naprosi, da bikov ne bode prodajala po dražbi, ampak jih v revnejše kraje od leta do leta dajala zastonj.“

Gosp. dr. Namorš omenja delovanje kmetijske družbe hrvatske, ki gleda, da se širijo podružnice. Po nasvetu dr. Vošnjaka se sprejme konec obravnave. Poročevalec Detelja se strinja z nasvetom dr. Poklukarja, da se v njegovem nasvetu omenjajo tudi senožeti in travniki, nasveta g. Ogulina pa ne more podpirati. Dalje omenja, da se ênketa ni zbrala kot kmetijska družba, da bi kritikovala delovanje centralnega odbora, ampak da ima le dati nekaka vodila za deželni zbor. Tudi obžaluje, da je g. tajnik Pirc živinorejo imenoval „modernes Schlagwort“, ona je marveč silno potreben faktor za obstanek. — Gosp. Pirc odgovarja, da ni živinoreje imenoval „Schlagwort“, ampak le priporočal, naj se ne dela ž njo tako, da bi bila „Schlagwort“, kakor nekaj sviloreja, sadjereja itd. Pri glasovanju se soglasno sprejme nasvet g. Detela s pristavkom nasvetovanim od dr. Poklukarja; nasvet Ogulinov in prvi stavek v predlogu g. Pirca se zavrže, druga stavka tega

nasveta in predloga g. Bavdeka in g. Ogorelca se pa sprejmeta; o predlogu dr. Sterbenca in o nasvetu gosp. Deva gledé plemenskih juncev se bode glasovalo pri sedmi točki, predlog Devov o ustanovi deželnega kulturnega sveta se pa zavrže.

Četrty nasvet g. Detelje se glasi:

„Po gojzdi se mora boljši gospodarstvo začeti, — devastiranje (izsekovanje) kakor se dandanes vrši, mora prenehati, in posekani gojzdi naj se zopet pogojzdi.“

V pojasnilo kaže na silno posekovanje mladih drevesec, katerih so videti cele skladnice ob dolenjski cesti, ter priporoča, naj ênketa te točke nikar ne prezira. — Gosp. deželni predsednik priznava, da je prej vlada pač res premalo gledala na gospodarjenje po gojzdi, da je pa sedaj ministerstvo dovolilo več gozdarskih uradnikov, s katerih pomočjo se bode gotovo z vspehom zabranjevalo vničevanje naših gozdov. (Dobro, dobro!)

(Konec prihodnjič.)

Slovstvene stvari.

Kranjske klobase pa A. Nagelejevo motovilo.

Spisal Belobrk Naglič.

(Dalje.)

33. Charakteristich (iz gršk. priloga *κατακτηριστικός*, charaktêristikós, be- ali auszeichnend, iz tega gršk. adj. je tudi ‚Charakteristif‘, oboje iz gršk. glagola *κατακτηρίζειν*, ta pa iz gršk. samostavnika *κατακτήω*, charaktêr = Eingegrabenes, Eingepprägtes, Kennzeichen ... Prim. Weigand.); 34. alphabetich (gršk.); 35. Partei (iz franc. ‚partie‘ = del, stranka itd., ta pa iz lat. pars, partis; 36. Post (pred l. 1500 še v nobenem nemškem besednjaku, — iz lašk. posta, franc. poste; sred.-lat. posta = lat. statio = Standort, kesneje Poststandort, iz ‚posita‘ ženski adj. iz ‚positus‘); 37. Thurm (iz gr.-lat. turris, gr. *τύρος*, izprva *τύσις* = visoko trdno poslopje); 38. lexikalich (gl. pod 25); 39. praktich iz ‚Praktif‘, lat. ‚practica‘, *Ausübung*, *Anwendung*, iz poznodobnega gr. priloga *πρακτικός*, lat. practicus, zum Thun oder Handeln geeignet, thätig itd., a ta iz *πράσσω*, thun, handeln itd.); 40. Dialog (gr. *Zwiesgespräch*); 41. Musifanten (Musif iz gr.-lat. *μουσική* [*τέχνη*] = *Musik*, *Tonkunst*, lat. musica, od tod tudi ‚musicus‘, *Musiker*, iz glag. musicare musizieren, to je iz sedanjivega deleznika, part. praes., musicans, gen. — cantis nastal je pa ponemčeni *Musifant*, mn. *Musifanten*, ‚muzikanti‘, ki si jih je izposodil pozneje od soseda *Uzmoviča* tudi Slovenec namesto starih domačih godcev; 42. Most (iz lat. ‚mustum [vinum]; mustus, a um = jung, neu, frisch, ungegohren); 43. Stiefletten (Stiefel in Stiefletten) oboje iz lašk. ‚stivali‘ in ‚stivaletti‘; jedn. (sing.) staro-franc. ‚estival‘, sred.-lat. stivalis, stivale, estivale, iz prvine ‚estivalis‘, sred. sp. (neutr.) aestivale = poletna obuča, tedaj prilog iz lat. ‚aestas‘ leto, t. j. poletje. Weigand in Kramer: „Teutsch-ital. Wortb. 1013 b); 44. Uhr (iz lat.-gr. ‚hora‘, *ώρα*, v grščini je navadnejša množina = ‚bestimmte, wiederkehrende Zeit, Stunde‘; 45. Uhrfette (Kette, sr.-vis.-n. ‚ketene‘, keten, staro-vis.-n. ‚chetina, kétina, chetinne‘, iz lat. ‚catena‘); 46. Brezen (poprej tudi Brezel ali Bräzel iz sr.-lat. ‚bracella‘ ali ‚bracellus‘; *Adelung*, Weigand; po *Grimmu* je pa oblika ‚Brezel‘ iz lašk. ‚bracciatello‘ = placenta cum brachiolo); 47. Theater (gr.); 48. Kasse ali Caffe iz lašk. cassa, fr. caisse, caisse = Kasten, Geldbehältnis. *Grimm*, Weigand; po tem je pa ‚cassa‘ iz lat. capsula, Behältnis); 49. Locomotiv (nova nemška beseda iz dveh latinskih: ‚locus‘ mesto [kraj])

pa „movere“ ali „moveri“: „loco moveri“ = z mesta giniti, premekniti, premikati se, tedaj: „to, kar se [samo] z mesta premakne in dalje premika“; novoskovani nem. „Locomobil“ stoji pa, — dasi je skovan iz istih dveh lat. besed, — zmérom na mestu, a goni le druge stroje. Tù se pač sme reči: „Sic volo, sic iubeo, stat pro ratione voluntas“); 50. Salat (iz lašk. salata, t. j. insalata = soljenka (jestvina, ki je ni treba kuhati, nego samo osoliti itd., pa je); 51. analog gr. (naličen, podobn); 52. Metode (iz gr. μέθοδος, métodos, način...); 53. Horizont (iz gr. ὁρίζων, horizôn, -ôntos, obzor); 54. in 55. (Ein) braver Soldat. V slovenskem napisu: „Priden soldat“ (bolje: vojščak) je vsaj prva beseda prava slovenska; v nemškem je pa „brav(er)“ in „Soldat“ oboje tuje; brav je iz franc.-ital. ‚brave‘, ‚bravo‘ = priden, hraber, srčan; sred.-lat. „bravus“ najprej = neukrôten, silen v boji, zato kesneje hraber, srčan, priden. Diez. — Da je tudi pohvalni klic „bravo!“ (dobro!) iz laškega, tega mi menda ni treba dokazovati. — Nemški Soldat je pa po Weigandovi svedočbi v 16. stoletji prilezel v nemščino iz francoščine: fr. „le soldat“, der für Sold *) dienende Krieger, **) vojščak, kateri služi za plačo (laš. soldato, španj. soldado — iz sred.-lat. solidare, Sold geben, besolden, plačo dajati, plačevati); 56. Borposten. Nemška beseda „der Posten“ (postavljena straža) izhaja iz laške „posto“, a to iz lat. positus oziroma iz namenilnika (supinum) latinskega glagola „ponere (postaviti, položiti, déti, sežen, legen, stellen; po tem takem je tudi „der Posten“ (die Stelle, služba) iz istega tujega korena; 57. Bajonet, množ. Bajonette (iz franc. baïonnette, nekđaj „bayonnette“ zato, ker so izumili taka bodala (za vojaške puške) leta 1670 v francoskem mestu Bayonne, ter ima tedaj Slovenec do ‚bajoneta‘, ‚banganeta‘ ali ‚panganeta‘ toliko pravice kolikor Nemec. (Dalje prih.)

Zabavne stvari.

Noč pred sv. dnevom.

Maloruska povést.

Ruski spisal N. V. Gogolj, preložil L. Podgoriški.

(Dalje.)

Ko je bil nakaral se, obrnil se je zopet v kuma.

„Meseca torej ni več, kume, kaj?“

„Ni ga.“

„Čudno je res to. Ali daj mi njuh (prise) tobaka! Imaš izboren tobak, kume! Kde ga kupuješ?“

„Za vruga, kako bi bil izboren!“ — začudil se je kum, ko je odpiral tobačnico iz brezove skorije — „saj po njem ne kiše ni stara kura!“

„Pomnim“ — govoril je dalje Čub — „pokojni gostilničar Zuzulja je meni prinesel drobnega tobaka iz Nežina. Uh, to je bil tobaček, izboren tobaček! Ali, kume, kaj pa učiniva? — Temno je, kakor v duplu.“

„Ostaneva pa domá, če bode treba“ — odgovoril je kum in roko položil na kljuko v vratih.

Da kum ni spregovoril tega, gotovo bi bil Čub ostal domá, po tej opomnji pa je odločil se, da vendar-le pojde. „Ne, kume, hodiva! Nič ne pomaga, morava iti!“

Stoprv izpregovoril je bil to, uže je mrzel sam ná-se, zakaj je vdal se. Jako neugodna mu je bila hoja o taki noči; a kar je tješilo ga, to je bilo to, ker

*) Iz franc. „solde“, laški soldo (plača).

**) Z jedno (iz „Sold“ izvedeno besedo): Söldner; iz tega je kor.-slovenski „žolnir“ (namesto: „žoldnir“).

je bil sam izrazil se, da hoče iti in ker ni vël se po kumovem nasvetu.

Kum ni pokazal na svojem obrazi ni najmanjšega znamenja kakove omrzlosti, kakor človek, ki je prav mu, ali sedí domá za pečijo, ali blodi po zimi okrog. Ozrl se je, s palčico počesal po plečih, — a oba kuma sta odrinila na pot.

Zdaj pogledimo, kaj dela krasna Čubova hči, ki je sama ostala domá. Oksana še ni bila sedemnajst let stara, a vendar so po vsej krajini, tudi na drugi strani Dikanke govorili skoro le o njej. Vsi dečaki so jo veličali, da lepše deve še ni bilo in nikoli ne bode v selu. Oksana je znala to, slišala je vse, kar so govorili o njej, in vrtoglava je bila, kakoršna je vsaka krasotica. Da ni imela na sebi plahte *) in obrobka, da je nosila najpriprostejšo haljo, vendar bi bila lepša bila od vseh svojih vrstnic. Dečaki so kar v gručah hodili za njo; ali ginila je njih potrpežljivost, ostavljali so jo malo po malo in svojo pozornost darovali drugim, ne tako oholim hčeram. Samo enem izmed njih, kovač, ta je vstrajal in ni nehal vasovati, ni bilo na mari mu to, ker ni počenjala z njim prav nič bolje, nego z drugimi. Po odhodu svojega očeta je Oksana še dolgo časa oblačila in dičila se pred zrkalom v okviru iz kositara — in ni mogla nagledati se svojih zalih lic.

„Kaj tem ljudem prihaja na um, da me veličajo, kako krasna sem!“ — opomnila je razmišljeno, pa samo za tega del, da je malo polaskala se sama sebi. „Lazjejo ljudje, jaz nisem prav nič lepa!“

V zrkalu lesketajoče, živo, detinski mlado lice, ognjeno črne oči in razgrevajoči nasmeh na rožnih ustnih, — vse to pa je dokazovalo: „Ali so moje oči in črne obrvi nad očmi“ — govorila je krasotica dalje in neprestano gledala v zrkalo — „res krasne tako, da jim ni podobnih na zemlji? — Kaj pa je krasnega na tem topem nosi? — a na licih in ustnih? — Kako bi moji črni lasje bili krasni! Uh, človek se jih uže zvečer lahko prestraši: kakor črni gadje, tako so se ovili moje glave. Vidim toraj, da prav nič nisem krasna!“ — dejala je, zrkalo pomeknila nekoliko dalje, od sebe — in vskliknila: „Ne, vendar-le sem krasna! oh, kako krasna sem! Čudo! Kako radost pripravim jaz temu, čegar žena bodem! Kako veselje bodem svojemu soprogu! Samega sebe ne bode čutil. Imel me bode rad, kar me ne bode zadušil.“

„Čudna deva je to!“ — šepetnil je kovač, ko je bil neopažen koraknil v izbo — „kako malo pozná samoljubnost!!! Uže celó uro stoji pred zrkalom, a ne more nagledati se, pa še hvali se!“

„Da, dečaki, ali je katera podobna meni? — Gleдите me“ — govorila je dalje koketa — „kako na lahko stopam! Moja košulja je šita z rudečo svilo! A kake trakove nosim v laséh! — Takih obrobkov niste videli vse žive dni še! Vse to mi je kupil oča, a samo zato, da bi me v zakon dobil najvrlejši mladeneč!“ Nasmehnila se je, ozrla na stran in opazila je kovača...

Vskliknila je in jezno stopila préd-enj.

Kovač je roki spustil ob sebi.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Z Dunaja 25. maja. — Hitreje kakor se je pričakovalo, sklenilo se je za to zasedanje zborovanje državnega zbora. Včeraj popoldne ob $\frac{3}{4}$ 2. uri izrekel

*) Plahta je spodnje žensko krilo iz kockaste (gewürfelt) volnene robe.

stavi za pogozdovanje Krasa ter vabi društvo, da tudi ona odpošlje tri zastopnike. Glavni odbor voli zastopnikom družbe gg. Seuniga, Robiča in Pirca.

Gospodu vodji R. Dolencu se naroča, da na podlagi sklepa občnega zbora od 21. novembra 1883. leta blagovoli potrebno poskrbeti zaradi sostave uzornega pluga za težke zemlje vipavske doline in metliškega okraja.

Na novo v družbo kot djanskega uda se sprejme gosp. Viljem Rohrman, adjunkt na drž. vino- in sadjerejski šoli na Slapu.

Narodno-gospodarske stvari.

Trgovinska in obrtna zbornica.

Trgovinska in obrtna zbornica imela je dne 30. maja t. l. sejo pod predsedstvom g. Josipa Kušarja; navzoči so bili gg. zbornični člani: Ot. Bamberg, Iv. Baumgartner, Iv. Nep. Horak (podpredsednik), Fr. Hren, Ant. Klein, Iv. Knez, Fr. Kollman, Jos. Lozar, Kar. Luckmann, Alf. Ledenig, Mih. Pakič, Iv. Perdan, Vas. Petričič, Jos. Ribič, Jak. Škrbinec, Jernej Žitnik.

Predsednik otvori sejo in imenuje overovateljema gg. Ot. Bamberga in Iv. Kneza, ter prečita dopis gosp. c. k. deželnega predsednika Andreja barona Winklerja, kateri vsled ukaza gosp. ministra za notranje stvari z dne 15. maja t. l., št. 2330 naznanja, da je Nj. c. kr. apostolsko veličanstvo vzelo v najvišje znanje od zbornice izraženo sožalje o smrti Nj. veličanstva Marije Ane ter je naročilo izraziti zbornici najvišjo zahvalo.

Zbornica je to stojé zaslišala.

I. Zapisnik zadnje seje se potrdilno vzame na znanje.

II. Po nasvetu g. Vaso Petričiča se ne bere poročilo o delovanji, katero se v pisarni zbornični lahko pregleda in katerega glavne točke se bodo po zapisniku razglasile.

III. Gosp. K. Luckmann, član državnoželezniškega sveta, poroča o zadnjih obravnavah državnoželezniškega sveta dne 19., 20. in 21. maja t. l. na Dunaji. Ker je to poročilo g. K. Luckmannu v posebnih iztisih razdelil, se objavijo tu iz njega malo manj obširno vse točke.

Ker ima letinski vozni red, kateri je dobil dne 20. maja t. l. veljavo, dva jadrna vlaka št. 501 in 502, katera vozita iz Prage in iz Dunaja čez Št. Mihael in v Benetke in nazaj s povišano brzino, za katera vlaka pa se v novem voznem redu ni skrbelo, da bi imela z drugim vlakom zvezo na Trbiži, in ker je poročevalec od gorenjskih občin dobil več prošinj, naj bi se za-nje potegnil pri prihodnji seji državnoželezniškega sveta: te prošnje sodružujejo nujno molbo na c. kr. ravnateljstvo, naj bi v interesu potovalcev imela nočna jadrna vlaka direktno zvezo s progo Ljubljana-Trbiž. Tudi občine, od Lesec više ob progi, vložile so opetovano prošnje pri poročevalcu, naj bi se potegnil za to, da bi tržna vlaka št. 2019 in 2020 ne vozila samo do Lesec, marveč tudi dalje do Trbiža, kajti tako bi bilo prebivalcem vasi od Lesec više možno, voziti se z železnico k uradom v Radoljico in nazaj, ter mogli bi se voziti v Ljubljano, ne da bi jim bilo treba tam prenočevati. Ugodilo bi se vsem željam, če bi se taka sprememba novega voznega reda doseči mogla, da bi tržna vlaka št. 2019 in 2020 v Trbiž in nazaj tako vozila, da bi imela zvezo z nočnima jadrnima vlakoma št. 501 in 502; in tako bi se mogla doseči direktna zveza z dnevnima brzovlakoma užne železnice v Ljubljani. Ti različni odnošaji napotili

so poročevalca, da je, vdobivši enoglasno dovoljenje trgovinske in obrtne zbornice ter kmetijske družbe pri predsedstvu državno-železniškega sveta stavlil naslednji, spremeneno novega voznega reda zadevajoč predlog, proseč, naj bi se ta predlog postavil na dnevni red prihodnje seje: „Slavno c. kr. ravnateljstvo se prosi, naj bi novi vozni red, kar najhitreje možno tako spremenilo, da bi vlaka št. 2019 in 2020 iz Ljubljane na Trbiž in s Trbiža v Ljubljano tako vozila, da bi imela z jadrnima vlakoma št. 501 in 502 na Trbiži in z brzovlakoma št. in 4 južne železnice v Ljubljani neposredno zvezo.“ Utemeljeval je ta predlog s tem, da je navajal, da najvažnejša vlaka, nočna brzovlaka iz Prage in iz Dunaja v Italijo in nazaj št. 501 in 502 nimata na Trbiži s progo Trbiž-Ljubljana zveze. Potovalci, kateri se vozijo dalje ali dojdejo z brzovlaki ter hočejo prestopiti na progo Trbiž-Ljubljana, morajo na Trbiži 4, oziroma 7 ur čakati. Vsled tega imajo znatno škodo kopeli in letovišča na Gorenjskem, in vlagale so se v tej zadevi prošnje. Ta spremena novega voznega reda bi bila očitno tudi koristna za poštni promet za Kranjsko, Koroško, Štajarsko in Hrvatsko med seboj ter v občevanji z Dunajem in s Prago, če se pomisli, da bi državno-železniški nočni brzovlaki imeli zvezo z dnevnimi brzovlaki južne železnice. Dalje bi nasvetovana spremena zeló ugajala prometu s Hrvatsko. Razen tega pa tu ni govora, da bi se pomnožili vlaki, marveč, da bi se izvršilo le večje delo, da bi vlaka št. 2019 in 2020, katera uže tako iz Ljubljane v Lesce in nazaj vozita, nekoliko postaj dalje od Lesec do Trbiža vozila, s prav malo spremeneno, katera bi pa krajevnim razmeram ugajala ter bi bila v velik prospeh mednarodnemu prometu ter v veliko korist potovalcem; ta podaljšana vožnja bi se nedvojbeno izplačala, kajti promet postal bi živahnejši. — Ko je gosp. poročevalec vložil gorenji predlog, obrnil se je pismeno na člana državno-železniškega sveta, nj. ekscelenco barona Schwegelna na Dunaji ter ga prosil, naj bi podpiral ta predlog, oziroma ga sam vložil. Nj. ekscelenca je bil koj zadovoljen ter je vložil predlog najprej pri odboru za vozni red in potem v seji državno-železniškega sveta dne 19. maja t. l. ter ga tako dobro utemeljeval, da se je enoglasno vzprejel. Zastopnik c. kr. ravnateljstva in predsednik obljubila sta željo izpolniti pod pogojem, da bi dozdanja tržna vlaka, katera do zdaj vozita na progi Radoljica-Lesce-Ljubljana, potem odpadla in da bi zastopniki iz Kranjske pri tem posvetovanji se izjavili, da takozvana tržna vlaka odpadeta, če se podaljša in preloži njiju vožnja do Trbiža. Spremenjeno novega voznega reda v zmyslu predloga mora potrditi glavno nadzorstvo železnic in bi se morda v dveh do treh tednih vpeljala, s čemer bi se vsem željam ugodilo.

(Dalje prihodnjič.)

Slovstvene stvari.

Kranjske klobase pa A. Nagelejevo motovilo.

Spisal Belobrk Naglič.

(Dalje.)

58. Kameraden (Kamerad) zatrosil se je v nemščino do dobrega po vojščakih za tridesetletne vojske iz franc. camarade, a ta je nastal iz lašk. ‚camerata‘, ki izhaja iz lat. camera (camara, Kammer), tedaj je Kamerad prav za prav ‚der Kammer-‘ ali ‚Zimmergenosse‘; 59. Brief (pismo, list) ni prava nemška beseda, nego skrojena

po sred.-latinski „breve“ (iz lat. brevis, e, kratko) iz prvne = kratko pismo, posebno papeževo, kesneje pa pismo ali list sploh; 60. Ingenieur (franc.); v slovenskih ustih je pa francoski „ingenieur“ postal „inženir“ ali „ženir“, tudi „inžinir“ ali „žinir“. Nekdanja domača beseda svetomér*) (= zemljemér) je zdaj pripravnejša za pomen Geometer (ki je zvarjen iz dveh grških besed: γῆ (gê) zemlja in μετρέειν (metreîn) meriti. 61. Kapun, sr.-vis.-n. kapûn iz lašk. cappone, franc. chapon, a ta (oba) iz lat. capo, grški κάπων, kápôn = kapun ali kopun (kopiti = kapunen, fappen, exsecare, evirare); 62. Kappe. Nekdaj je ta beseda značila plašč ali površno obleko, ki je pokrivala tudi glavo,**) iz sred.-lat. „capa“ (pri Isid. 19, 31, 3 „cappa“ iz lat. „capere“, fassen, in sich aufnehmen, „quia quasi totum capiat hominem“); kesneje pa „ornamentum capitis“, zato v poznodobni grščini κάππα, káppa, laški „cappa“, franc. „chappe“ (capot) = Mantel mit Kapuze, zdaj je pa Nemcu „Kappe“ po Grimmu, Diefenbachu, Diezu i. dr. to, kar nam naša podomačena kapa, kateri je tedaj oča ali ded „plašč“, mati pa „kuta“ s svojo čudno kapo (Kapuze). 63. Baumöl, Öl, pri Lutru das öle in öle iz lat. besede oleum, a ta iz gršk. ἔλαιον, élaion; 64. Spiegel (lat. iz lat. speculum, a ta iz lat. glagola specere, spähen; 65. Quittung (quitt iz sred.-lat. quitus ali quitus = frei, ledig, los, sred.-nemšk. „quiten“ = quitt machen, a iz tega okoli l. 1500 „quittunge“ = novo-vis.-nemšk. Quittung). 66. Ausstaffirung (ausstaffiren) iz nizozemskega „stoffeern“, a ta glagol iz franc. estoffer = mit Stoff versehen, kesneje pa „mit allen Nöthigen versehen“; 67. Rože (staro-vis.-nemšk. rôsa, sr.-nemšk. rôse je iz lat. rosa istega pomena „und der Name“ — veli Weigand — „kam mit der bei unseren Vorvätern so sehr beliebten Blume zu uns“ namreč k Nemcem. — Tudi naši pradedi bili so tako srečni; kajti besedo „roža“ (= lat. rosa) čitamo uže v rokopisu staroslovenskem Supraselskem iz XI. veka; primeri tudi srb. ruža = rusa, bolg. ružь, litv. rože v Miklošičevem staroslov. slovníku na str. 802; ruski roža, po novem tudi roza; polj. roża, česki růže. Naša pravica do rože ni tedaj manjša od nemške do „Rože“; 68. paarweise je le na pol po nemški, kajti iz latinskega priloga „par“ = gleich, gleichkommend postal je sred.-vis.-nemšk. prilog „pâr“ = gleich [von je zweien], a iz tega, oziroma iz lat. samostavnika „par“ nemški Paar, pri Lutru še „das par“, sred.-vis.-nemšk. „pâr“, ki so se ga s časom polastili tudi Slovenci ter ga rabijo dostikrat po nepotrebem; paarweise se pravi slovenski „po dva in dva“ (ali „po dve in dve“), a ne „parvajs“ (!) kakor uči mili moj bratec. — 69. Pfarre. Početkom 15. veka značila je Nemcem beseda „pfarr“ to, kar zdaj Pfarrkirche, staro-vis.-nem. „pfarra“ ali „farra“ pa Kirchensprengel ali Kirchenspiel, sred.-nem. „parre“ pa tudi Pfarrerswohnung, Pfarrei iz sred.-lat. besede istega pomena: „parra“***), skrajšane iz cerkvene gr.-sred.-lat. besede parochia (nm. parochia). Tako je brez dvojbe tudi Pfarrer iz gr.-sred.-lat. „parrochus“ (poprej „parochus“), oziroma iz domnevnega lica „parrus“ (Weigand); 70. passen je iz franc. passer (reci: pasé), lašk. passare itd. — Za pomen „passen (zu etwas“) imamo pa Slovenci poleg glagola „prilegati se, prileči se“... še jeden domač glagol, ki ga ni menda še v nobeni knjigi, namreč: pripádati (k čemu); na pr.: „Tak klobuk ne pripada k tej opravi, ali: „Glej, da bode klobuk pri-

padal k moji obleki.“*) 71. Ziffer. Ni ta beseda ni prava nemška, kajti izhaja iz sred.-lat. „cifra“ ali „ziffra“, tudi „cifrum“, ta pa iz arab. „zifron“, ki je pomenjala iz prva to, kar zdaj ničla („nulla“, Null); s časom pa prišla — slava ji! — z osla na konja, ter začela značiti vsako številko, a ni se bati, da bi prišla kedaj s konja zopet na osla = 0.

Vidiš li, dragi brate, da se nisem zlagal, rekši, da sem zasledil v tvojem kratkem spisu več od sedemdeset tujih besed. — Ali misliš, da imaš samo ti pravico „uzmati“? — Hm! hm! hm! — Zdaj se poteza vse za ravnopravnost. Če imaš to pravico ti, moram jo imeti tudi jaz; — če jo ima Nemec, mora jo imeti tudi Slovenec.

Toda take čobodre (Rauberwälfch), kakoršno prodaješ ti „praznim bučam“, ni — hvala Bogu — še v nijednem slovenskem kotu. Tako se pačijo samo nevedni in nemarni nemškutarji ali njihove bire ljudje, katerim se neče učiti pošteno slovenski, najsi jim je slovenščina potrebna kakor ribi voda. — Ni pet ni šest**) priredi si tak nemarnež iz nemške besede slovensko, — še Bog — da jej prirepi slovenski rep, kakor je storil tisti uradnik, ki ni znal, kako se pravi po slovenski „das Wehr“ ali kakor se po navadi govori: „die Wehre“ (pri mlinu), pa je kar drzno „z motovilom strelil“ — zinil ter vprašal zbranih slovenskih kmetov: „No, kaj hočete, nóvo ali staro véro? — „Ha, ha, ha! ho, ho, ho!“ — zahohotajo se kmetje ter mu odgovoré: „Véra naj ostane le stara; nekaterim pa ni po volji stari jez***) in si želé novega.“ — Tako so zavrnilo ter osramotili slovenski kmetje nevednega „škrica“. α)

(Konec prihodnjič.)

Politične stvari.

Govor dr. Bilinskega

o šestem oddelku obrtnijske postave v državnem zboru 16. maja.

(Dalje.)

Vprašam se le, če se ne bom toliko naloge vstrašil v očígled opomina, kojega sem nedavno dobil od poslanca Jägerndorfskega, da sem namreč za presojevanje obrtnih in trgovinskih razmer še premlad poslanec. Res je, da imam podedovani greh še jako mladega mandata, zvedel sem pa tudi, da je tudi iglavski poslanec nekemu mojih kolegov nekaj enacega očital. Ondi je šlo za vprašanje narodne sprave, in rad pritrdim, da tisto vprašanje zahteva neko kanonično starost. Jaz saj bi se nad to vprašanje ne upal. Nasproti temu sem se pa pri teh-le vprašanjih, ki take starosti ne zahtevajo, vendar-le odločil govoriti, ter se uže naprej tolažim s skušnjo, da so starikovi gospodje s takimi ugovori mladini nasproti vedno pri rokah, kedar jim ta nepriležna postajati pričinja.

Če je to tudi pri starikovih strankah v navadi, tega pač meni mlademu poslancu ni mogoče določiti, vendar pa uže sedaj kljubu v svoji neizkušenosti lahko rečem, da se ne smem ravnati po govoru včerajšnjega gosp. govornika, kateri ni ne proti in ne za postavo,

*) Iz pisma neke Slovenke.

**) Mir nichts dir nichts.

***) Nekod pravijo sláp, ki je po pravem = Wasserfall (tudi Woge); zato je nepotrebna novoskovana beseda „vodopad“.

α) Privatim: ne „škrijca“.

*) Priobčil učencem l. 1848. pokojni Metelko iz svojega kraja.

**) Zato „Mönchskappe“ nekđaj = Mönchskutte (kuta). Adelung.

***) Diefenb. „glossar“ 414 a.

uporablja pri rudah in rudniškem oglji in ne tudi pri lesu za kurjavo, pri lubji in oblikovci, kateri nimajo povprečno večje vrednosti, večidel še mnogo manjšo; saj je mnogo lastnikov gozdov ob železniški progi, kateri lesa za kurjavo niti v denar spraviti ne morejo, ter bi bili s 5 krajc. za 100 kilo na mestu, kjer se pripravlja, zeló zadovoljni, vendar ima cent lesa za kurjavo povprečno komaj 40% tiste vrednosti za kurjavo, kakor rudninsko oglje. Gospodarstveni razlogi gotovo govorijo zato, da bi se lesu dala tista prednost, kakor rudninskemu oglju, posebno pa se mora državna železnica na to ozirati, da so najboljši gozdovi v onih krajih, v katerih imajo lastniki od njih večje dohodke, in čim manjši so dohodki od gozdov, tem menj se briga lastnik za nje, tem bolj gozd pojema ter se ta prostor spremeni naposled v pašnike. Čim večji dobiček dajejo gozdovi, tem lažje je umno gozdarstvo in to je gotovo imeniten faktor za državo.

(Dalje prihodnič.)

Slovstvene stvari.

Kranjske klobase pa A. Nagelejevo motovilo.

Spisal Belobrk Naglič.

(Konec.)

Tako, premili bratec, zavračam tudi jaz v imenu „slovenskega narečja“, ki si ga hotel s strupenim črnilom očrtni pred vsem svetom, tvojo — pa brez zamere! — ostudno čobodro!

Kakor Slovincu ni treba nove „vére“ (za „Wehre“), tako mu ni treba tuje „prate“; daj mu le domače „pečenke“, pa bode — veruj mi! — zadovoljen. Tako ne potrebuje Slovenec ni tujega strahovitega „plutvuršta“!!! (prosim, držite me, da se ne zvrnem), ker mu je bolj v vlast domača „krvavica“, nekod tudi „mulica“. Lahko pogreša Slovenec tujih „kaufmanov“, skrbé domači kupci in trgovci, da mu ne prederejo žepov novci. Ako boš ti Slovenca s svojo „šauflo“, vrne ti on z lopato ali pa z loparjem; če pa povabiš ti njega na „hohcajt“ (!), povabi on tebe na svatbo, ženitovanje ali pir. ¹⁾ Eto ti treh domačih besed za eno tujko! — — —

Lahko bi nanizal še celo vrsto pravih domačih besed za očitane nam istinite in premnoge neistinite, to je: Slovincem v sramoto nalašč izmišljene tujke; pa se bojim, da ne bi minila čitateljev potrebna krščanska „potrpežljivost“. Bodi tedaj dovolj tega nizanja!

Ne morem pa zamolčati, kako sem se „čudom začudil“, da premili moj bratec med onimi besedami (kateri so si po njegovi — kakor bi skromno rekel Ribničan — „pusti pameti“ Slovinci izposodili iz nemščine), navaja tudi besedo **gost** (= *Gast*). — Dragi brate, neizrečeno mi je žal, da ti moram povedati v zobe: To nam kaže in svedoči, kako plitvo je tvoje jezikoslovno znanje, s katerim si drznil stopiti na očitni oder ter rešetati „slovensko narečje“. — Poslušaj in pámeti! Slovenska beseda *gost* (staroslovenski: *gostь*) izhaja z nemško vred (gotški „*gastt*“, sred.-vis.-nem. „*gast*“) iz starodavne indoevropske: „*ghasti*“ = tujec, in *gost* iz sanskrtskega ²⁾ glagola „*ghas*“ = gostiti se („essen beschmausend“. Fick na str. 360. Primeri rus.

¹⁾ Pa ne iz nem. besede *Bier*, kakor misli morda A. Nagele, nego iz domače korenike „*pi-ti*“. Prim. *Trinfgelage*.

²⁾ „Sanskrit“ pravijo Nemci zato, ker ne morejo izvirne besede „sanskrt“ pošteno izgovarjati.

gostь, srb.-hrv. *gost*, polj. *gość*, č. *host*, lat. *hostis* (= tujec, potlej pa sovražnik, ¹⁾ a *hospes* je Latincu = *gost*). — Vidiš li zdaj, dragi brate, kako streljaš z motovилоm? Isto tako streljaš z motovилоm, očitaje Slovincu (v oklepu), da si je moral besedo „*naš*“ izposoditi pri Latincu, to je, da je slovenska beseda „*naš*“ iz latinske „*noster*“. — Čuj! Ni dvojbe, da je prisvojitveni zaimek (pronomens possessivum) „*naš*“ postal iz osebnega zaimka (pronomens personale) „*nas*“, kakor je postal lat. *noster* iz lat. „*nos*“, in nem. *unser* iz *unš*. Znana stvar je pa, da je rabilo lice „*nas*“ kot naslonica (enclitica) uže prvotnemu indoevropskemu jeziku ²⁾ t. j. sanskrtu.

Če ne veruješ meni, poslušaj, kaj piše učeni Fick na 111. strani v svoji prevažni knjigi. ³⁾

„2. *nas* bildet Casus des Plur. des persönlichen Pronomens 1. Pers.“

„sskr. *nas* enclit. acc. dat. gen. des persönlichen Pronomens 1. Pers. plur. + lat. *nos* nom. acc. altlat. *nis* dat. *nos-ter* unser. Vgl. Zend. *na* adj. pron. unser und *noš*, *noš* wir beide“.

Iz tega se vidi, da je slovenski „*naš*“ prvotnem u licu bližji nego lat. „*noster*“, in da je slovenska beseda pognala iz iste korenike kakor latinska ji sestra, — a ne mati.

Omastivši si brke z neprehvaljenimi kranjskimi klobasami, prihranil sem tudi predragemu bratcu Antonu Nageleju naposled... posebno klobaso. Evo je!

Pomisli, dragi brate še to: Da pride Francoz in ti vzame svoje stvari, ki jih nosiš ti na sebi ter jim praviš: *Paletot*, ⁴⁾ *Jaquet*, ⁵⁾ *Gilet*, ⁶⁾ (reci: *žilé*) ali *Weste*, ⁷⁾ *Cravatte*, ⁸⁾ *Chemisette*, *Pantalons*; — dalje: da pristopi še Lah (Talijan), pa ti izuje „*die Stiefel*“ oziroma „*Stiefletten*“, rekši: „to so moje „*stivali*“ ali „*stivaletti*“; — dalje: da priletí od kod kakšen Grk, pa ti zbije z glave *Cylinder*, — a da te sreča na to Slovenec (ki si ga smešil poprej pred vsem nemškim svetom, ali brat mu Srb ali pa Hrvat in potegne ta ali oni po sili s tebe še to, kar imenujejo nekateri Nemci in nemškutarji po naših in sosednih deželah „*die Gatten*“, ⁹⁾ — da ti — velim — otme tako vsak svoje: kaj bi bilo (s teboj)? Če znaš misliti, — samo pomisli, pa se uveriš pri tej priči, kaj bi bilo, — — ako ne bi kdo pritekel in te ogrnil iz krščanske ljubezni s kakim dolgim plaščem („mit dem Mantel der christlichen Liebe“.)

Mislím, da zdaj izpregledaš ter začneš pometati pred svojim pragom. Ako sem ti pa navel še pre-

¹⁾ Sred.-vis.-nem. „*gast*“ znači 1. *gost*, 2. pa tudi: „*fremder*, um Sold dienender Krieger“. Dr. K. Weinhold „*Mittelh. deutsch. Leseb.*“ 1861. 257.

²⁾ Nemci mu pravijo rajši: indogermanski jezik“.

³⁾ „*Vergleich. Wörterb. der indogerm. Sprachen.* Von August Fick. 2. umgearb. Auflage. Göttingen 1870.

⁴⁾ Franc. „*paletot*“ (reci: *paletô*).

⁵⁾ Franc. „*jaquette*“ iz starofranc. „*jacque*“, franc. „*jaque*“ = *Jače* (anliegendes Ermelfleid).

⁶⁾ in ⁷⁾ oboje = životnik ali brezrokavnik in oboje iz francoščine. *Weste*, franc. „*veste*“ je sicer iz lat. „*vestis*“ (oblačilo); ali za „životnik“ začeli so jo rabiti najprej francozki krojači.

⁸⁾ Slavni jezikoznanec Weigand dokazuje, da je franc. beseda „*cravatte*“ ali „*cravate*“ nastala — čuješ li brate Nagele? — iz besede „*Croate*“ und *Kroat*, t. j. Hrvat. I. (1873), 297 in I. (1878), 334.

⁹⁾ Iz slovenske oziroma srbo hrv. besede „*gatje*“ („*gače*“, zdaj slovenski tudi „*gače*“), staroslovenski: „*gašti*“ (dvojina), *σαράβαρα* tibiala (*Binden um das Schienbein*, *Strümpfe*), Prim. Mikl. lex. 126. Tudi škandinavska beseda „*hosn*“ (*hose*) značila je „*Strümpf*“.

malo tujih besed, katere rabijo sedanji grmanščini, priporočam ti najobilnejši „Fremdwörterbuch“ (tujebesednik), v kojem se nahaja — če se ne varam — 60.000 tujih besed. — Glej, to ti je šilo za ognjilo, pa tudi za... motovilo!

Politične stvari.

Govor dr. Bilinskega

o šestem oddelku obrtnijske postave v državnem zboru 16. maja.

(Dalje.)

Razun teh je vlada vprašala tudi še trgovinske zbornice o načrtu postave; od teh izrekle so se proti omejitvi delavnika mladostnim pomagačem naslednje zbornice: Dunaj, Budějovice, Brno, Gradec, Ljubljana, Ljubno in Opava. Odbor je merodajnost teh glasov spoznal ter se je po njih ravnal, če tudi so se jako temeljiti nasproti glasovi čuli. Tako na pr. predlagale so trgovinske zbornice: Bocen, Roveredo, Praga, Liberec in Feldkirch omejitev na 12 ur. Linška trgovinska zbornica predlagala je omejitev na 11 ur, izvedenec brnske trgovinske zbornice, obrtnik gosp. Kafka, povdarjal je 10½ ur. Dalje je odbor, ki je leta 1869. poročal o Moserjevem predlogu od leta 1868. na dan 10. maja predlagal, da naj se za mladostne pomagače med 14. in 16. letom določi le 10urni delavnik; vladni predlogi leta 1870. in 1875. odločili so se tudi za deseturno delo in tudi na Ogorskem veljal je po stari postavi za obrt 12, za tovarne pa 10urni delavnik za mladostne pomagače, na kar tudi nova postava deset ur določuje.

Na vse to se nismo ozirali in smo prve izjave za tehtne priznali, ko smo opustili omenjene omejitve.

V drugem oziru so se izvedenci iz podjetniškega stanu izrazili, da se mladostni pomagači, ki še niso dopolnili 14. leta, ne smejo v tovarne jemati; da še več, gospodje so trdili, da se mladostni pomagači pod 14. leti sploh več ne jemljó v tovarne. To so sicer izvedenci iz delavskega stanú zanikali. Delavec Bardorf iz Brna na pr. je trdil, da imajo po nekaterih predilnicah devetletni dečki po noči in po dnevu delo in komaj po 3 ali 4 ure počivajo. Ne morem natančno izvedeti, ali je to resnica ali ne. Tudi se nečem ozirati na statistične date, ki jih je vlada v poslednjem času izdala — natanko moram opozoriti, da se izognem vsakemu očitaniu, ker sem se prepričal, da ima na pr. gospod poslanec iz Olomuca sladko navado, vse, kar mu ni po godu, za lažljivo proglasiti — da je obrtnija l. 1880. imela 10.666 otrok pod 14 leti v službi (čujte na desni) med temi pa tekstilna (tkalska) obrt 6693.

Morda da ti podatki niso ravno natančni, kajti statistične date niso vselej zanesljive. Jaz pa pravim: da so se gospodje obrtniki sami izrekli, da ni potreba otrok pod 14. leti v delo jemati. Ako je to res, je naša zasluga toliko večja, ako teh 10.666 mladostnih pomagačev, ki niso potrebni, rešimo. In če nam pravite, da je otrokom odkazano lahko delo, da sedé v svitlih in zdravih prostorih, navesti Vam hočem jako tehten izrek profesorja Neumana, ki ga je storil na shodu društva za socialno politiko leta 1873. v Eisenachu: „Otroci naj le ondi delajo, kjer je delo toliko lahko, da ga lahko na pol spé opravljajo.“ Zarad tega je pa ravno ondi največja možnost, da se zlorabijo in ravno zarad tega pričelo se je s postavodajstvom pri tekstilni obrti. Pri tovarnah za stroje, pri plavžarstvu itd., se vé, da se otroci ne morejo rabiti.

Storili smo toraj v očigled mladostnih pomagačev v tovarnah to, za kar so se izvedenci v ênketi izrekli. Še le sè 14. letom sme se delo pričeti, čas dela pa ni omejen.

Podam se k drugi skupini varovanih osob, k ženskam, ki so uže nad 16 let. Kar se teh tiče, so zopet nekatera določila za rokodelstvo in obrt skupna, posebno možnost prepovedi dela, ali pa le pogojno delo, dalje prepoved, otročnice pred 4 tedni po porodu v delo jemati. Temu nasproti je pa za obrt le pogojna prepoved ponočnega dela, določno povem, da le pogojna. Ako bi hoteli stvar prav po načelu obravnavati, ne dvomil bi tudi le eno minuto, da se mora ponočno delo ženskam ne le pogojno, temveč naravnost in brezpogojno prepovedati. Dve reči ste tukaj mogoči: ali so delavke mlade osebe in take so v nevarnosti, da se spridijo, ali pa so matere in žene, in te morajo po noči doma biti.

Na to mi odvrčate: tukaj so veliki in svitli prostori, tu se ne more ničesar zgoditi. Temu nasproti, menim, da mi ni treba še le na dolgo in široko razkladati, da je noč uže sama na sebi velika prijateljica neravnosti, in da, ako kdo le hoče, v vsaki tovarni tudi uže prostor dobí, ki ni razsvitljen.

V drugem oziru vas pa le na to opozorujem, kakošno mora biti tisto družbinsko življenje, kjer mati ali žena, namesto da bi skrbela za svoje otročiče, da bi čedila stanovanje, da bi skrbela za snažno perilo, kar ima tudi svojo gospodinjsko vrednost — po noči o tovarnah poseda, po dnevi pa spi doma.

Da je to resnično, dokazujete nam dve pomenljivi deželi, Angleška in Švica, ki ste ponočno delo za ženske pod vsakim pogojem prepovedali. Pa ne le to. Odbor od leta 1869., ki je obravnaval Roserjev predlog, je predlagal tudi, da naj se ponočno delo za ženske popolnem prepové, po dnevi pa znanje po deset ur odloči; ravno tako se glasi vladni predlog od leta 1875.; sedanji vladni predlog predveduje ženskim do spolnjenega 21. leta ponočno delo, pri nas ste pa vsaj takrat, ko so trajali še prepiri za skrajno mejo zahtevali dopolnjeno 18. leto, kar zopet kaže, da stvar ni še dognana.

Proti absolutni prepovedi, katero jaz sam zame-tujem iz praktičnih oziróv — vpirajo se gospodje obrtniki. Proti njej izjavile so se trgovinske zbornice: Dunaj, Brno, Liberec, Lvov, Ljubljana in Ljubno. Posebno so tukaj ugovarjali, da ženske uže tako ali tako delajo. Res je. Da ženske ponoči po tovarnah delajo, sklepamo uže iz tega, ker nam je znano, koliko žensk se po tovarnah sploh nahaja.

Po vladnih podatkih pečá se pri skupni obrtniji po Avstriji z delom 346.226 osob moškega spola in 178.261 žensk; pri tkalni obrti, kjer je največ žensk po noči v delu, nahaja se pa 97.307 moških poleg 98.605 ženskih. Kako da to ponočno delo vpliva, zamorete sprevideti na pr. iz podatkov delavskega izvedenca Ruszička, katere je navajal v ênketi kot predsednik dunajskega bolniškega društva; ondi je razvidno, da jih med 1000 delavcev zbolí navadno 200—300, med 1000 ženskami pa 500—600. (Čujte, čujte! na desni), da je na pr. 1882. leta izmed 4074 žensk obolelo jih 1957, in med temi le 329 vsled otročje postelje, vse druge zarad dela.

Dalje pravite, da ženske le ponoči delajo oddeloma po 10—11 ur. Moj Bog, ali naj mar noč in dan delajo brez pretege? Saj ponoči več menda vendar ne morejo delati, kakor po 10—11 ur, kar se mi čisto naravno zdi.

(Dalje prihodnjič.)